

Hoe maken we de waterhuishouding in onze bebouwde omgeving klimaatbestendig?

Goes, 21 november 2015

Impressieverslag

Theater De Mythe in Goes was 21 november het toneel van een (ambtelijke) workshop en een bestuurlijke discussie over het klimaat bestendig maken van de waterhuishouding in bebouwde omgeving. De aanleiding was een nieuwe werkwijze voor verbetering van de klimaatbestendigheid in bebouwd gebied, ontwikkeld door het samenwerkingsverband van Zeeuwse gemeenten, waterschap Scheldestromen en Evides waterbedrijf (SAZ+). SAZ+ gaat deze werkwijze Zeeland breed inzetten om de ruimtelijke adaptatie voor de onderdelen "droogte" en "wateroverlast" invulling te geven in het kader van de Deltabeslissingen uit het Deltaprogramma.

De workshop voorgezeten door Wicher Worst (programmamanager SAZ+) startte met een korte introductie door Aad Oomens (Grontmij) die de aanleiding schetste voor het ontwikkelen van de nieuwe werkwijze. Adaptatie aan extreme neerslaggebeurtenissen en langdurige droogte vraagt andere oplossingen en een andere werkwijze. Andere dan we tot op heden gewend zijn toe te passen bij het ontwerpen van nieuwe systemen voor de waterhuishouding. Het is economisch niet haalbaar systemen zodanig op te schalen dat overlast alleen ontstaat in uitzonderingssituaties. Er is behoefte ontstaan aan een werkwijze die kijkend naar de mogelijkheden binnen een gebied maatwerk oplevert.

Martijn van Kalmthout (Waterschap Scheldestromen) gaf vervolgens een heldere toelichting op de nieuwe werkwijze. De werkwijze richt zich op adapteren aan veranderende weerssituaties door veel meer gebruik te maken van de samenhang tussen systemen voor de waterhuishouding en ruimtelijke elementen zoals wegen, pleinen, groen, bodem etc. Overbelasting van systemen of onderdelen ervan, en daarmee het optreden van overlast, is vaak te compenseren door andere

systemen en ruimtelijke elementen in te zetten. Bijvoorbeeld door de wegconstructie anders in te vullen kan water op straat worden afgevoerd naar een lager gelegen grasveld zonder dat het de huizen inloopt.

Met de werkwijze bekijk je hoe de waterhuishouding zich in een afgebakend gebied onder verschillende omstandigheden gedraagt, zonder daarbij diep in te zoomen op de afzonderlijke waterhuishoudkundige systemen. De daarbij benodigde informatie is gevarieerd, maar in hoeveelheid beperkt. De kunst is de essentiële informatielagen te onderscheiden en de ballast over boord te kiepen.

Zo is de zogenaamde 'depressiekaart' bijvoorbeeld een belangrijk hulpmiddel bij de gebiedsanalyse voor het handelingsperspectief kortdurende hevige neerslag.

De depressiekaart toont de relatieve laagtes in een gebied die omringd zijn door hogere delen. Dus een indicatie waar water zich op het maaiveld zal verzamelen. Daarnaast volstaan informatiebronnen die algemeen inzicht verschaffen in hoogteligging, de structuur van watersystemen, riolering en wegen, gebruiksfuncties en klachtenregistratie.

Het karakteriseren van de eigenschappen van een gebied en de gedragingen van de waterhuishouding gebeurt met alle betrokkenen samen aan tafel. Het gebruik van rekenmodellen wordt waar mogelijk gemeden. Dat dwingt de betrokkenen om zich in te leven in een gebied en te begrijpen wat er gebeurt.

Inbreng van kennis van het functioneren van het samenhangende geheel in de praktijk is hierbij essentieel. Evenals de betrokkenheid van de verscheidenheid aan vakdisciplines die invloed hebben op dat geheel.

Op soortgelijke manier worden faalmechanismen, risico's en kansrijke oplossingen benoemd. Na scenariovorming volgt een doelmatigheidsafweging die het benodigde maatwerk in nauwe samenwerking met de verantwoordelijke bestuurders vorm moet geven. Maatwerk dat op grond van doelmatigheid niet per definitie betekent dat overlast overal ten allen tijde is uit te sluiten.

Het is van belang de zo ontwikkelde visie op de waterhuishouding in het gebied goed te verankeren en benodigde ingrepen in te bedden in de aanpassingen die horen bij de gebruikelijke dynamiek in stedelijk gebied (wegreconstructies, inbreidingsplannen, wijkrenovaties, ..). Soms zijn ook gerichte op zichzelf staande maatregelen nodig om knelpunten weg te nemen.

Meer dan vijftig aanwezige watermedewerkers, medewerkers openbare werken, stedenbouwkundigen en rioleurs uit Zeeland, West-Brabant en de Zuid-Hollandse Eilanden maakten tijdens de werksessie kennis met de andere manier van werken.

In verschillende groepen is in een casus de selectie van benodigde informatie en een deel van de gebiedskarakterisering uitgewerkt. Dat zorgde voor constructieve discussies en goed samenspel tussen de verschillende vakdisciplines. Quotes als *'Ik kijk nu met andere ogen naar al die beschikbare informatie'* en *'Voordat ik weer opdracht geef met rekenmodellen aan de slag te gaan, ga ik eerst zo'n gebiedsanalyse maken'* typeren

de opbrengst van de werksessie.

Uit de afsluitende discussie klonk een duidelijke herkenning van de problematiek en enthousiasme over de toepassingsmogelijkheden van de werkwijze. De deelnemers spraken

vrijwel unaniem hun waardering uit en prezen de herwaardering van lokale kennis en vakmanschap die ermee gepaard gaat. Als ambtelijk signaal richting het aansluitende bestuurlijke overleg vroegen de deelnemers om voldoende gelegenheid te bieden het benodigde vakmanschap op peil te houden.

Het tweede deel van de middag stond in het teken van de bestuurlijke bijeenkomst. Gastvrouw Loes Meeuwisse (wethouder in de gemeente Goes en voorzitter van SAZ+) verwelkomde de aanwezige bestuurders uit Zeeland, West-Brabant en de Zuid-Hollandse eilanden. Aad Oomens gaf in een korte inleiding inzicht in de problematiek van klimaatverandering. Een overzicht van gebeurtenissen met overlast door regenwater in woningen en andere gebouwen over de afgelopen twee jaar bevestigt dat effecten van klimaatverandering steeds vaker en nadrukkelijker merkbaar zijn. De benodigde inspanning in de bebouwde omgeving om het beschermingsniveau op peil te houden is niet alleen omvangrijk maar vraagt ook een andere benadering dan gebruikelijk.

De discussie onder leiding van Karla Peijs (oud voorzitter Visitatiecommissie Waterketen) spitste zich toe op de urgentie en de veranderende rol van bestuurders in de aanpak van de klimaatproblematiek.

De noodzaak van een tijdige en voortvarende aanpak van risico's in bebouwd gebied als gevolg van de klimaatproblematiek leverde weinig discussie op. Het adagium 'alles via het riool' verliest het duidelijk van 'benut de omgeving'.

Onorthodoxe keuzes als opkopen van panden en herinrichten van probleemgebieden ging een aantal bestuurders nog wat ver. Wel werd onderschreven dat niet te voorkomen is om het beschermingsniveau tegen wateroverlast soms plaatselijk naar beneden bij te stellen. Het merendeel van de bestuurders zag een uitdaging in de communicatie daarover met de raad en betrokken burgers.

Bij de aanpak van de problematiek dichtten de bestuurders een rol toe aan de burgers, bedrijven en woningcorporaties. Ook zij dragen een deel van de verantwoordelijkheid en kunnen zelf hun steentje bijdragen op eigen terrein en via burgerparticipatie bij overheidsprojecten in de wijk.

Communicatie omtrent de effecten van klimaatverandering en het belang van de daarmee gepaard gaande aanpassingen en consequenties voor de burger is in veel opzichten aangeduid als een cruciaal instrument in het creëren van draagvlak en het stimuleren van betrokkenheid. *'Actieve communicatie is een must, bewaar de burger voor verrassingen'*.

De ambtelijke conclusie dat het kunnen bieden van maatwerkoplossingen een herwaardering vraagt van de lokale kennis en vakmanschap van waterspecialisten werd onderschreven. Het creëren van voldoende (capaciteits)ruimte daarvoor en het openbreken van grenzen tussen afdelingen binnen overheidsorganisaties blijkt nog een bestuurlijke uitdaging waarbij een belangrijke rol toebedeeld is aan de managementlaag.

Deze middag bleek zeer geslaagd en leverde breed draagvlak op voor het toepassen van de ontwikkelde werkwijze. Op bestuurlijk niveau is het gevoel voor urgentie bij de aanpak van de klimaatproblematiek versterkt en heeft de veranderende rol voor de bestuurder meer gestalte gekregen.